

Роль інформаційного простору у контррозвідувальній діяльності органів безпеки Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України: перспективи та виклики

Чайка Євген Сергійович¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2023	Право	355.401

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8388912>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Ефективне здійснення контррозвідувальної діяльності, особливо в умовах воєнного стану, є запорукою забезпечення стратегічної безпеки держави. Тому метою цього дослідження є вивчення ролі контррозвідувальних заходів органів безпеки у інформаційному просторі. Було встановлено, що розвідувальні та контррозвідувальні заходи використовувалися ще з часів утворення на території України починаючи з Київської Русі. Є свідчення того, що методи контррозвідки активно розвивалися й удосконалювалися в Україні в козацький, царський і радянський періоди, а також у період незалежності України. Перший контррозвідувальний підрозділ було створено 1911 року, а спеціальна військова контррозвідка (розвідувальне відомство) - 1903 року. Створення цих органів сприяло значному розвитку практики і теорії контррозвідувальних методів. Хоча контррозвідка та її методи не були теоретично та науково обґрунтовані до другої половини 20-го століття, було встановлено, що її ефективні засади та практики сягають середньовіччя, і їхній перелік залишається здебільшого незмінним і донині. Лише деякі методи та прийоми контррозвідки Національної гвардії України та Державної прикордонної служби змінилися відповідно до вимог сьогодення. Описано методи, які довели свою неефективність у контррозвідувальних операціях і більше не використовуються сьогодні. Це дослідження висвітлює події у створенні та розвитку нормативно-правової бази застосування контррозвідувальних заходів органами національної безпеки. Також розглянуто концептуальні засади національної інформаційної безпеки, наведено, зокрема, основні терміни та визначення, з'ясовано сутність і класифікацію національних інтересів та загроз інформаційній безпеці, а також простежено історію стрімкого розвитку національної інформаційної безпеки крізь призму еволюції засобів комунікації. Оскільки методи та прийоми контррозвідувальної діяльності в Національній гвардії України та Державній прикордонній службі України змінювалися відповідно до вимог сьогодення, визначено методи, які довели свою неефективність у контррозвідувальних операціях і більше не застосовуються. Крім того, розглянуто процес становлення та розвитку нормативно-правового регулювання застосування контррозвідувальних методів органами державної безпеки.

¹ старший викладач, Національна академія Служби безпеки України Навчально-науковий інститут державної безпеки, 03066, Україна, м. Київ, вул. Максимовича, 22, <https://orcid.org/0009-0005-9513-9017>

Ключові слова: Національна гвардія України, Державна прикордонна служба, контррозвідувальна діяльність, метод контррозвідувальної діяльності, методи, інформація.

The role of the information space in counterintelligence activities of the security agencies of the National guard of Ukraine and the State border guard service of Ukraine: prospects and challenges

Annotation. Efficient counterintelligence activities, especially in times of military conflict, are essential for ensuring a nation's strategic security. Therefore, the purpose of this research is to examine the role of security agencies' counterintelligence measures in the information space. It has been established that intelligence and counterintelligence measures have been utilized on the territory of Ukraine since the days of Kyivan Rus. Positive development and refinement of counterintelligence methods occurred during the Cossack period in Ukraine, the era of Tsarist Russia, as well as during the Soviet and post-independence Ukrainian periods. The first counterintelligence unit was established as early as 1911, and the Special Military Counterintelligence (Intelligence Service) was established in 1903. With the creation of these agencies, the practice and theory of counterintelligence methods significantly advanced. It has been noted that while counterintelligence and its methods were theoretically and scientifically substantiated only in the second half of the 20th century, their effective foundation and application trace back to the Middle Ages, and their list has not undergone significant changes to the present day. Only some methods and techniques of the National Guard of Ukraine and the State Border Guard Service have changed under contemporary requirements. Methods that have proven to be ineffective in counterintelligence operations are no longer used today. The research also reflects the development and improvement of the legal framework for the application of counterintelligence measures by national security agencies. It discusses the conceptual principles of national information security, including key terms and definitions, the essence and classification of national interests and threats to information security. Additionally, it traces the rapid evolution of national information security through the lens of communication means. The methods and techniques of counterintelligence operations of the National Guard of Ukraine and the State Border Guard Service have changed under contemporary requirements, and therefore, methods that have proven to be ineffective in counterintelligence operations and are no longer used have been identified. Furthermore, the article reflects the process of forming and refining the legal regulation of the use of counterintelligence tools by state security agencies.

Keywords: National Guard of Ukraine, State Border Guard Service, counterintelligence activities, method of counterintelligence activities, method, information.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Контррозвідка стала одним із головних інструментів у міжнародній боротьбі та конфліктах, оскільки не потребує великих витрат, наприклад, на фінансування закупівлі та подальше утримання сучасного високотехнологічного озброєння, і може використовуватися як державами першого світу, так і державами другого та третього світу. Ця особливість дає змогу практично будь-якій державі вести непрямую боротьбу проти набагато сильнішого противника. Одним із найважливіших завдань у забезпеченні національної безпеки України є вивчення та аналіз контррозвідувальної діяльності, операцій та інших методів розвідувально-психологічного впливу.

Дослідження методів і заходів контррозвідувальної діяльності привертало увагу багатьох вітчизняних учених. Так, Л. І. Аркуша та інші присвятили свої наукові

дослідження вивченню та аналізу оперативно-розшукової діяльності як методів контррозвідки [3]; у роботах В. А. Грушкова, А. А. Білічака та Ю. А. Найдьона надається сучасне визначення оперативно-розшукової діяльності та описується чітка система оперативних методів [2]; у праці І. В. Зозулі розглядаються види контррозвідувальної діяльності на реальних прикладах [4].

Важливе значення для формування теоретичного підґрунтя цієї роботи мала наукова праця Н. В. Нетеса, який систематизував види попереджень за умови наявності певних подій, що загрожують національним інтересам країни [6]. Крім того, Т. О. Павленко окреслила основні труднощі аналізу розвідувальної інформації та розглянула варіанти запобігання або пом'якшення гостроти небажаних ситуацій [9]. В іншому джерелі ця науковиця розглядає необхідність подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства у питанні протидії спеціальним розвідувальним операціям проти України.

В цьому дослідженні було проаналізовано законодавство, що безпосередньо стосується контррозвідки, розвідки, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби та їхньої взаємодії.

Формування теоретичного і практичного розуміння контррозвідувальних методів свідчить про те, що ця теоретична, практична і наукова категорія виникла одночасно із запровадженням терміна «контррозвідка». Дослідження історичного розвитку і становлення контррозвідувальних методів має велике значення для розвитку і теоретичного, правового та організаційного становлення контррозвідки. Вивчення минулого досвіду визначено необхідністю розвитку фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на вдосконалення методів контррозвідувальної діяльності в Національній гвардії та Державній прикордонній службі України. Водночас необхідність вивчення розвитку теоретичної думки в органах державної безпеки зумовлена прагненням оптимізувати як теоретичну, так і практичну діяльність контррозвідувальних структур Національної гвардії та Державної прикордонної служби України.

Відповідно, метою дослідження є аналіз та вивчення ролі інформаційного простору в контррозвідувальній діяльності Національної гвардії та Державної прикордонної служби України з урахуванням перспектив та викликів, що стоять перед цими організаціями.

Серед основних завдань дослідження можна виділити: 1) аналіз історії та еволюції інформаційного простору в контексті контррозвідувальної діяльності Національної гвардії та Державної прикордонної служби України; 2) дослідження сучасного стану інформаційного простору України та його впливу на діяльність органів національної безпеки та контррозвідки, оцінювання ефективності вжитих заходів щодо захисту інформаційного простору від зовнішніх загроз та внутрішніх вразливостей; 3) визначення перспектив розвитку контррозвідувальної діяльності органів безпеки у сфері інформаційного простору та підготовка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

Методологія. Основою дослідження є релевантні наукові роботи і нормативні акти, які пов'язані з веденням контррозвідувальної діяльності в інформаційному просторі службами безпеки Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України.

Для обробки та аналізу обраних джерел були використані такі методи:

Критичний аналіз: проведено критичний аналіз наукових статей та публікацій для визначення їхньої актуальності, об'єктивності та наукового інтересу.

Контент-аналіз: застосовано контент-аналіз для систематизації і класифікації інформації з використанням ключових понять та тематичних категорій. Цей метод дав

змогу виявити основні тенденції за проблематикою дослідження у науковій літературі та нормативних актах.

Квалітативний аналіз: під час для дослідження текстового матеріалу.

Результати

Сучасна міжнародна ситуація характеризується ситуацією, коли постійно є загрози безпеці низки країн, зокрема й України. Контррозвідувальні заходи є однією з найважливіших функцій правоохоронних органів, таких як Національна гвардія та Прикордонна служба України. Водночас інформаційна сфера виконує основну роль у сфері контррозвідки, що потребує адаптації та сучасних підходів для ефективної протидії сучасним загрозам і викликам.

Сучасний етап розвитку України як держави характеризується складною політичною та економічною ситуацією в країні. Нові виклики, зумовлені особливостями соціально-економічного та політичного становища сучасного світу, впливають на характер і особливості безпекового середовища, в якому Україні необхідно розбудовувати інноваційну систему громадянських, суспільних і міжнародних відносин.

Для створення сприятливих умов для стабільного і належного розвитку держави, протидії міжнародним і внутрішнім загрозам безпеці України, припинення шпигунської і терористичної діяльності, боротьби з іншими протиправними посяганнями на ієрархічну сутність держави — суверенітет, територіальну цілісність та конституційний лад — з боку іноземних спеціальних служб, певних груп і осіб необхідно, щоб спеціальні операції у сфері національної безпеки, тобто контррозвідувальні, здійснювалися на території України, а також на території інших країн.

З огляду на те, що національна безпека є важливим і багатомірним явищем, ворожі спеціальні розвідувальні операції, спрямовані проти неї, можуть мати різні цілі. Якщо мовиться про розвідувальний вимір національної безпеки, розвідка є основним інструментом агресії. В умовах зростаючих потреб в інформації в різних сферах життя суспільства і держави спеціалізовані засоби розвідки часто відіграють другорядну роль. Розвідувальна діяльність часто доповнює інші інструменти, як-от економічні, політичні та військові, і потребує ефективного та швидкого реагування як одна з найбільш пріоритетних сфер національної безпеки.

Розвідка — це організаційно-функціональний комплекс розвідувальних структур, які передбачені українським законодавством, та заходів, які вони здійснюють самостійно або у співпраці з іншими суб'єктами розвідувальних органів для забезпечення національної безпеки й оборони України. Розвідувальні служби — це державні органи, які здійснюють збирання, аналіз та поширення інформації про загрози національній безпеці України. Як суб'єкти забезпечення національної безпеки і оборони України розвідувальні служби беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони у визначених законодавством України сферах.

Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» визначає зміст контррозвідувальної діяльності так: «Це спеціальна діяльність у сфері національної безпеки, об'єктом якої є зовнішні та внутрішні загрози безпеці України, розвідувально-підбивна, диверсійна, терористична та інша діяльність іноземних спеціальних служб, організацій, деяких груп та осіб. Здійснюється Україною через систему контррозвідувальних, оперативно-розшукових, слідчих, режимних, адміністративних і правових заходів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення та припинення загроз інтересам України» [13].

З огляду на специфічні цілі та завдання контррозвідки чинне законодавство передбачає надання інформації з питань національної безпеки, своєчасне виявлення і

припинення терористичних та інших посягань, отримання інформації для контррозвідувальних цілей і на підставі відповідних контррозвідувальних справ застосування заходів, що тимчасово обмежують права і свободи людини, гарантовані Конституцією України. Воно передбачає, що компетентні органи можуть здійснювати такі дії лише для виконання таких заходів [13].

Відповідно, необхідно ретельно проаналізувати правові підстави обмеження конституційних прав і свобод людини під час проведення розвідувальних операцій. Дослідження цього питання має не лише наукове значення, оскільки сприяє розвитку теорії національної безпеки, а й практичне, котре пов'язане з необхідністю розроблення єдиних процедур регулювання негласного доступу уповноважених державних контррозвідувальних органів до змісту інформації, що передається від однієї особи до іншої безпосередньо або через засоби зв'язку.

Так, Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» [13] передбачає, що контррозвідувальна діяльність ґрунтується на принципах законності; поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина; позапартійності; безперервності; конспірації; поєднання та методів гласних і негласних форм діяльності; комплексного використання правових, профілактичних та організаційних заходів; адекватності заходів захисту національної безпеки реальним і потенційним загрозам; органів державної влади України; органів міжнародного співтовариства, взаємодія з іншими міжнародними організаціями. Спираючись на положення цих нормативно-правових актів, зрозуміло, що деякі з цих засад є засадами взаємодії між Державною прикордонною службою України загалом та правоохоронними органами, зокрема Національною гвардією України. Це, власне, верховенство права, законність, повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина. Тому, як зазначає Р. М. Падалка, пропонується звернути увагу на зміст цих засад взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами: «Забезпечення верховенства права — це створення державою надійних і сприятливих умов для належного застосування принципу верховенства права в усіх суспільних відносинах, його реалізація полягає в закріпленні на законодавчому рівні гарантій верховенства права та створенні механізмів його захисту в разі його порушення» [10]. Водночас Р. Гаврилюк зазначає, що верховенство права традиційно ототожнюється з верховенством основоположних прав і свобод людини, а його зміст безпосередньо пов'язують із такими категоріями, як справедливість, свобода та гуманізм [1].

Основними завданнями спецоперацій в українському інформаційному просторі є зниження обороноздатності України, зниження морального духу особового складу Збройних Сил України та правоохоронних органів, зниження стійкості українського суспільства до деструктивного впливу спецоперацій, зокрема, створення соціальної паніки через поширення серед населення неправдивої та упередженої інформації:

- через свідоме поширення серед населення неправдивої або упередженої інформації про перебіг бойових дій на різних ділянках фронту та підготовку до «капітуляції» з боку деяких представників української влади та військового керівництва;
- загострення та дестабілізація суспільно-політичної ситуації в Україні, зокрема на ґрунті етнічних, мовленнєвих, релігійних та інших протиріч;
- будь-який інший інформаційний вплив, кінцевою метою якого є підриив національної безпеки та національних інтересів України, ліквідація державності України, знищення України, державності та ідентичності України; а також на знищення державності та ідентичності України.

Однак, окрім обов'язку здійснювати контррозвідувальну діяльність, ст. 25 Закону України «Про Службу безпеки України» (далі СБУ) надає СБУ право здійснювати

оперативно-розшукову діяльність [16]. Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [14], СБУ може проводити гласні та негласні пошукові, розвідувальні та контррозвідувальні заходи із застосуванням оперативно-технічних засобів.

З історичної точки зору контррозвідка пройшла довгий шлях до професіоналізації. У Середньовіччі не було постійної контррозвідувальної організації, настільки ж організованої і цілеспрямованої, як сьогодні. Потреба в радикальній контррозвідувальній відповіді на операції іноземних розвідок виникла лише після створення організацій і підрозділів спеціального призначення. Тому термін «контррозвідка» щодо до періоду Київської Русі та українського козацтва є досить умовним.

Важливим етапом у розвитку методів контррозвідки є період Української Держави Павла Скоропадського. За часів Центральної Ради апарат внутрішньої безпеки перебував у зародковому стані і був вкрай неефективним: 18 травня 1918 року за наказом гетьмана була створена Національна гвардія через реорганізацію міліції у Міністерство внутрішніх справ. Функцію внутрішньої контррозвідки виконувала також Розвідувальна служба, яка мала практично необмежені повноваження і підпорядковувалася особисто гетьману, а накази гетьмана виконувало керівництво Національної гвардії. Завданнями цих підрозділів було розслідування політичної ситуації в регіоні, вивчення діяльності місцевих політичних організацій і політичних рухів, вербування і нагляд за таємною агентурою, організація зовнішнього і внутрішнього спостереження, розшук і затримання підозрюваних у скоєнні державних злочинів. Іншими словами, зараз активно розвиваються оперативно-розшуковий метод, метод оперативного спостереження, метод оперативної перевірки та метод оперативного рейду.

В 1970-1980-х роках методи контррозвідувальної діяльності набули чіткої системи та конкретного понятійного визначення, яке отримало подальший розвиток лише в період становлення Служби безпеки України і залишається практично незмінним до сьогодні.

На особливу увагу заслуговує використання сучасних методів у сфері захисту національних інтересів України, а саме методів аналізу злочинів. На сьогодні методи аналізу злочинів (аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція, абстрагування, опис, узагальнення та моделювання) є найпоширенішими в оперативно-розшуковій діяльності, конкретизовані в їхніх теоретичних положеннях і використовуються в контррозвідувальних операціях. В процесі виявлення ознак розвідувальної, терористичної чи іншої протиправної діяльності важливо оцінити зібрану або отриману інформацію.

В. О. Глушков, О. А. Білічак та Ю. О. Найдьон надали сучасне визначення поняттю протиправної діяльності та окреслили чітку систему оперативних методів у своїй науковій розвідці, яка присвячена теоретичним, правовим та організаційним засадам оперативно-розшукової діяльності [2].

Сучасна збройна боротьба у світі характеризується постійно зростаючою роллю і значенням протипротива в інформаційній сфері, інтенсивним розвитком інформаційної інфраструктури збройних сил провідних країн світу та збільшенням масштабів інформаційної загрози. Така ситуація зумовлює потребу у створенні нових та ефективних інструментів діяльності спецслужб, одним із яких є спеціальні розвідувальні операції. Спеціальні розвідувальні операції можна визначити як ефективні контррозвідувальні заходи або сплановані дії, спрямовані на виконання завдання забезпечення національної безпеки у сфері розвідки із застосуванням організованих розвідувальних дій та інформаційних технологій з метою впливу на свідомість певних

аудиторій та впливу на їхню поведінку. Така діяльність характеризується короткочасністю та розвідувальним впливом на чітко визначені цілі.

Загрози для функціонування соціуму та збройних сил в інформаційній площині створюють такі чинники та їхні комбінації: еволюцію інформаційної структури збройних сил провідних країн світу, розширення видів інформаційних викликів. Нині інформаційно-психологічні операції та інформаційно-психологічний вплив (ІПВ) є невід'ємною частиною збройної боротьби, а роль нових технологій у їхньому здійсненні важко переоцінити. Заходи та прийоми проведення інформаційно-психологічних операцій та інформаційно-психологічного впливу з використанням радіо, телебачення та інтернету добре досліджені та широко застосовуються. Останнім часом інтернет і соціальні мережі почали широко використовуватися як інструменти маніпулювання думками. Сучасні технології дають змогу не тільки поширювати дезінформацію, а й спрямовувати інформаційний та психологічний вплив на конкретні аудиторії. Однак можливості таких технологій, як великі дані та штучний інтелект, ще не набули широкого застосування для інформаційно-психологічних маніпуляцій [8].

Спеціальні інформаційні операції мають на меті послабити суспільно-політичний лад через переорієнтацію певного суб'єкта, його груп або суспільства загалом на інші цінності та ідеали. Здійснюється через поширення певної інформації різними способами:

1. *Дезінформація* — спеціальні операції, що проводяться для введення в оману об'єкта розвідувального впливу щодо його справжніх намірів для спонукання його до хибної лінії поведінки. Дезінформація здійснюється через «успіхи» іноземних спецслужб, «випадкові» витоки секретної інформації тощо.
2. *Пропаганда* — поширення ідей, фактів, аргументів чи іншої інформації. має на меті впровадити їх у масову свідомість суспільства і, відповідно, вплинути на громадську думку. Пропаганду треба диференціювати на «білу», «сіру» та «чорну». «Біла» пропаганда представляє лояльну позицію до об'єкта і ведеться переважно через засоби масової інформації (далі ЗМІ), не приховуючи своєї спрямованості. «Сіра» — нелояльна до об'єкта і ведеться через ЗМІ, приховуючи своє джерело і спрямованість. «Чорна» — здійснюється спеціальними службами через офіційні канали від імені неіснуючих або спеціально створених підпільних організацій.
3. *Психологічний тиск* — прихований вплив на людей через створення загрозливих та лякаючих явищ задля спонукання до певної моделі поведінки (очікування репресій, переслідувань, шантаж, саботаж тощо).
4. *Диверсифікація суспільної свідомості* — відвернення уваги державних органів. Розв'язання тривіальних проблем для відволікання державної влади від вирішення пріоритетних питань національного розвитку.

Окрім Збройних Сил України, активну діяльність у сфері інформаційної безпеки здійснює Служба безпеки України, до підрозділів якої належать Національна гвардія України та Державна прикордонна служба: відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [15], на Службу безпеки України покладено такі завдання:

- контррозвідувальне забезпечення інформаційної безпеки України; попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів у кіберпросторі;
- проведення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством; протидія кіберзлочинності;
- протидія кіберзлочинам, які можуть безпосередньо загрожувати вагомим інтересам України; розслідування кіберінцидентів та кібератак на електронні інформаційні ресурси країни; забезпечення реагування на комп'ютерні інциденти у сфері національної безпеки;

– протидія впливу спеціальної розвідувальної діяльності та спеціальних служб іноземних держав, організацій, юридичних та фізичних осіб.

Всі вищезазначені завдання виконують спеціально створені підрозділи у складі СБУ, такі як Національна гвардія України та Державна прикордонна служба України, які спрямовані на захист інтересів держави у сфері інформаційної безпеки.

Спеціальні розвідувальні операції завжди плануються та організовуються іноземними спецслужбами, але виходять із поточної оперативної ситуації та можливостей країни, де проводяться спецоперації [7].

Майбутні контррозвідувальні операції ґрунтуватимуться не на класичному шпигунстві, а на ретельному та безперервному моніторингу тих, хто займається шпигунством і диверсіями, а також на втручанні на «фазі поширення», а не на завершальній стадії загрози. Тому для виконання цього завдання потрібні сили, здатні до превентивних дій. Оскільки запобігання кризовим ситуаціям полягає в тому, щоб не допустити дуже серйозних наслідків, метою має бути саме запобігання кризовим ситуаціям [7]. Згідно з Н. В. Нетесою, попередження можна поділити на стратегічне і тактичне. Тактичні попередження використовуються, коли є загроза конкретної події, яка загрожує національним інтересам. Стратегічне ж попередження — це аналітичне осмислення інформації про характер і зміни рівнів загроз та її ефективно донесення до вищих рівнів влади для використання в процесах ухвалення рішень [6].

Завдання аналітика розвідки полягає в тому, щоб сприяти прийняттю рішень, надаючи добре обґрунтований звіт про ймовірність зміни загрози та способи її реалізації, а також оцінюючи варіанти запобігання або пом'якшення тяжкості небажаних ситуацій.

Тим не менш, є певний простір для подальшого вдосконалення вітчизняних контррозвідувальних заходів в частині протидії спеціальним інформаційним операціям проти України. Зокрема, в частині протидії спеціальним розвідувальним операціям проти України вітчизняне кримінальне законодавство потребує подальшого вдосконалення. Як мінімум, уже давно обговорюється доцільність запровадження кримінальної відповідальності за умисне та систематичне поширення дезінформації з таких питань, як національна безпека, територіальна цілісність, суверенітет, обороноздатність та право громадян України на самовизначення [9].

Водночас відбулися такі події, хоча й у меншому масштабі. Зокрема, Служба безпеки України, відповідно до ст. 8 Закону України «Про доступ до інформації» [12], розсекретила великий обсяг інформації про порушення прав і свобод людини і громадянина та оприлюднила результати техногенної катастрофи радянських часів, яку приховував КДБ СРСР. Особи з подвійним громадянством, зокрема народні депутати України, отримали масовий доступ до секретної інформації, хоча це було заборонено відповідним законодавством, зокрема ст. 2 Закону України «Про права громадян України» [11].

Діяльність СБУ має бути спрямована на вирішення таких проблем, як витік стратегічної інформації та розміщення неправдивої інформації на державних електронних ресурсах. Така інформація також може бути використана для шантажу та залякування сімей співробітників, завдання шкоди репутації серед співробітників, вербування та кіберзагроз, що може підірвати морально-психологічний стан суспільства та посіяти паніку.

Окрім контррозвідувальної діяльності, Національна гвардія та Державна прикордонна служба також проводять прямі, спеціальні розвідувальні операції. Зокрема, програма «На тебе чекають вдома» передбачає заходи з повернення громадян на підконтрольну Україні територію та звільнення від кримінальної відповідальності тих, хто добровільно відмовився приєднатися до незаконних збройних формувань так

званих «ДНР/ЛНР». Ця операція є прикладом «білої» пропаганди, яка не приховує джерело і спрямованість СЗР та є лояльною до своїх цілей [4].

Не применшуючи важливості кримінально-правового забезпечення протидії спеціальним розвідувальним операціям проти України, важливу роль у цьому питанні мають відігравати ефективні вітчизняні спеціалізовані органи, діяльність яких спрямована на викриття ворожих спеціальних розвідувальних операцій та спроб вплинути на громадську думку, а відтак і на суспільні процеси в Україні. Це ефективна діяльність. Увагу треба приділяти не лише контррозвідувальній діяльності, але й заходам, спрямованим на реалізацію державної політики у сфері інформаційної безпеки.

Варто також зазначити, що заходи з реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки спрямовані на підвищення інформаційної стійкості суспільства і держави та зміцнення державної ідеології: утворення та еволюція належної структури стратегічних комунікацій, зміцнення інформаційної безпеки всередині України та розбудова ефективної системи стратегічних комунікацій, підвищення рівня інформаційної гігієни та соціальної відповідальності за поширення інформації підривного змісту, розвиток громадянської ідентичності українців, забезпечення інформаційної реінтеграції населення тимчасово окупованих територій у загальноукраїнський інформаційний простір.

Отже, Національна гвардія України та Національна прикордонна служба є одними з об'єктів гарантії національної безпеки країни. Правовий статус СБУ, тобто їхнє місце як суб'єктів забезпечення державної безпеки у структурі інших правоохоронних органів, визначається законом і відображається у функціях, цілях, завданнях, можливостях, структурі та юридичній відповідальності силових структур. Як свідчить аналіз чинного законодавства, основними завданнями СБУ є: виявлення та усунення причин і умов, що сприяють тероризму; захист громадян, громадянського суспільства і держави від тероризму; запобігання, виявлення та протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам безпеці України; мінімізація суспільно небезпечних наслідків терористичних актів; налагодження ефективної взаємодії між компетентними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами і громадянами; розширення сфери застосування антитерористичних заходів.

Висновки

Контррозвідка є основною формою інформаційної війни та виключною сферою діяльності сил безпеки і оборони. Це основна форма інформаційної війни. Її спрямованість може бути різною (внутрішня, зовнішня, на окупованих або анексованих територіях тощо), так само як і способи її проведення,

Спеціальні розвідувальні операції характеризуються комплексністю і системністю їх проведення. Вони забезпечуються плануванням і реалізацією в рамках єдиного оперативного плану та єдиного стратегічного сценарію.

Це характерно для розвідувальних операцій, а їхній багатогранний характер вимагає комплексного підходу до контррозвідувальних операцій. Такий підхід має включати три основні блоки контрзаходів, які відображають стратегічну спрямованість цих контрзаходів:

1) контррозвідувальні заходи, спрямовані на захист інтересів держави у розвідувальній сфері (діяльність спецслужб);

2) заходи реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки, спрямовані насамперед на забезпечення інформаційної стабільності українського суспільства і держави;

3) кримінально-правові заходи у вигляді кримінальної відповідальності за різні прояви суспільно небезпечних діянь проти національної безпеки в інформаційному просторі.

Інформаційний простір є динамічним середовищем, стрімку трансформацію і розвиток якого прискорює впровадження нових технологій передачі даних. Тому подальші дослідження за цією проблемою необхідно зосередити на інноваціях, розвитку технологій та співпраці для ефективної протидії складним і мінливим загрозам, що виникають у світі інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Р. О., Пацурківський П. С. Верховенство права: методологія тлумачення та застосування : навч.- метод. посібник. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 236 с.
2. Глушков В. О., Білічак О. А., Найдьон Ю. О. Основи оперативно-розшукової діяльності. Київ : Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. Національної академії Служби безпеки України, 2014. 300 с.
3. Доказування в сучасному кримінальному провадженні : навч.-метод. посібник / Л. І. Аркуша та ін.; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. 108 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.16149> (дата звернення: 17.10.2022).
4. Зозуля І. В. Правове забезпечення діяльності органів системи МВС України під час воєнного стану. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2022р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 85–90.
5. Когут Ю. І. Кібервійни, кібертероризм, кіберзлочинність (концепції, стратегії, технології) : практич. посіб. Київ : SIDCON, 2022. 284 с.
6. Нетеса Н. В. Пропаганда як форма інформаційного впливу в умовах гібридної війни. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 16 бер. 2023 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 207–210.
7. Новицький В. Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1 (40). С. 111–118. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1\(40\).254349](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1(40).254349) (дата звернення: 17.10.2022).
8. Особливості формування сценарію проведення інформаційно психологічного впливу в ході реалізації стратегічних комунікацій / Г. В. Певцов та ін. *Наука і техніка Повітряних Сил*. 2019. № 3. С. 40–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nitps_2019_3_7 (дата звернення: 17.10.2022).
9. Павленко Т. А. Інформаційна безпека та протидія дезінформації в умовах збройної агресії РФ проти України. *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Харків, 12 трав. 2022 р.). Харків : Право, 2022. С. 233–235.
10. Падалка Л. О. Поняття аналітичної розвідки у діяльності правоохоронних органів. *Молодий вчений*. 2020. № 4 (80). С. 59–62 DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-13> (дата звернення: 17.10.2022).
11. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III : станом на 02 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 17.10.2022).
12. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : станом на 15 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 17.10.2022).

13. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV станом на 24 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15> (дата звернення: 17.10.2022).
14. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII : станом на 15 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 28.10.2022).
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#Text> (дата звернення: 17.10.2022).
16. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII : станом на 07 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 17.10.2022).